

L'Amèrica Llatina, lluny del rei

L'oposició al president Hugo Chávez a Veneçuela està exultant. Quan no falten ni tres setmanes per al referèndum de la nova constitució, Joan Carles I els ha donat una ajuda inesperada. El famós "per què no calles?" que el rei espanyol va engegar a Chávez davant 21 presidents a la cimera iberoamericana de Santiago els ha convençut que hi ha algú capaç de fer-lo callar. Ni més ni menys que a Chávez, que amb el seu estil retòric pot fer discursos de fins a set hores, gairebé sense respirar.

De primer, el president Chávez no va dubtar a atacar el monarca amb munió pesant, i el vinculà al cop cívico-militar que l'abril de 2002 el va apartar 47 hores del poder. "Que potser ho sabia, i per això es va enfurismar quan vaig dir que Aznar era un feixista?", es preguntava Chávez. Però, tal vegada conscient de la dimensió que havia agafat l'incident, el president veneçolà va canviar d'estratègia. Tan bon punt arribà a Caracas, va dir que l'enfrontament que ha recorregut el món no va ser tal, que el seu objectiu era simplement aclarir la posició amb el president José Luis Rodríguez Zapatero i que ni

El "per què no calles?" del rei d'Espanya al president veneçolà Hugo Chávez durant l'última cimera Iberoamericana no ha passat desapercbut a l'altre costat de l'Atlàntic. Però no ha estat Joan Carles I el centre dels debats, sinó l'impacte que ha tingut l'incident en el president veneçolà. Avui la monarquia espanyola és una figura de poca transcendència per als llatinoamericans.

tan sols s'havia adonat que el rei l'increpava. "Jo no vull cap conflicte amb el rei. Jo no li vaig dir res, al rei! Va ser ell, que em va agredir en un to violent", fou la seva darrera defensa.

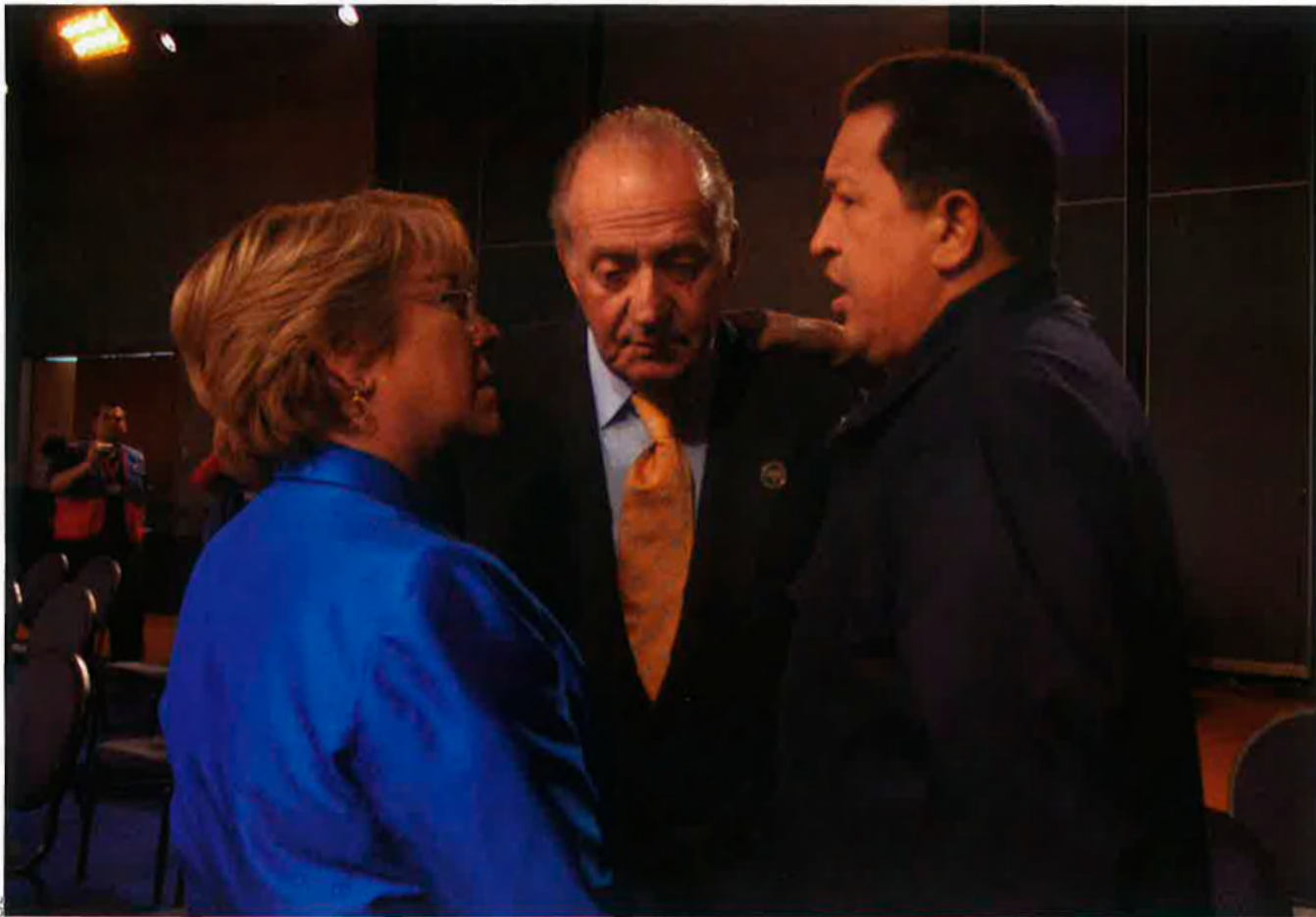
Actitud calculada. Res en Chávez no és innocent. Perquè, sense dir-ho directament, el president veneçolà havia decidit de manifestar allò que pensen molts llatinoamericans: el monarca espanyol és una figura intrascendent per a la majoria de llatinoamericans i no passa de ser algú que aterra de tant en tant per aquests verals amb

to paternal. Ningú no veu gaire clar tampoc quin paper fa com a cap d'estat espanyol, i moltes vegades és més conegut per les revistes del cor que no per la secció política dels diaris. I tot això, malgrat l'entusiasme dels antichavistes, que aquests dies han elevat al rei Joan Carles al rang d'heroi nacional. El "per què no calles?" ja és eslògan improvisat a la campanya pel no a la nova constitució de caire socialista impulsada per Chávez, que serà sotmesa a referèndum el dia 2 de desembre. Els detractors de Chávez consideren que la reforma només servirà per a atorgar més poder al president, que podrà ser reelegit indefinidament i, per tant, segons l'oposició, això, obrirà les portes a una dictadura.

Es en aquest context que tots els opositors coincideixen, com una sola veu, a destacar que el monarca espanyol ha estat un garant de la democràcia al seu país en els complicats temps de la transició post-franquista. "Allò més important ha estat el contrast. El d'un monarca defensor de la democràcia com va ser Joan Carles durant el cop d'estat de Tejero, enfront d'un colpista que inaugura al país una etapa de decadència", opina el sociòleg i catedràtic de la Universitat Central de Veneçuela (UCV), Carlos Raúl Hernández. "Els veneçolans han vist que per primera vegada hi ha algú que clava una bufetada a Chávez. Però la cosa més patètica és que Chávez es va quedar mut davant el rei", diu Hernández.

Espanya i el cop d'estat de 2002

L'incident que ha originat el famós "per què no calles?" reial ha estat la insistència d'Hugo Chávez a vincular Espanya amb el cop militar que el seu govern hagué d'afrontar l'abril de 2002. La veritat és que l'ex-president espanyol José María Aznar no ha pogut desmentir les acusacions que Manuel Vitorro, llavors ambaixador d'Espanya a Caracas, havia reconegut com a president per un dia a l'empresari Pedro Carmona. Investigacions posteriors van determinar, a més, que una setmana abans del cop, Carmona havia visitat Madrid per reunir-se amb membres de la Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresarials (CEOE). Els seus plans també incloïen una trobada amb el ministre d'Afers Estrangers, Josep Piqué, que finalment va ser suspesa. El 12 d'abril, ja iniciada la insurrecció i amb Chávez pres en una caserna militar, Aznar va tenir una conversa amb Carmona i es va posar a la seva disposició. Al mateix temps, la presidència espanyola de la Unió Europea feia una declaració oficial en la qual manifestava "la seva confiança en el govern de transició quant al respecte dels valors i les institucions democràtiques". La primera decisió de Carmona havia estat l'anul·lació de la Constitució de 1999 i la dissolució del Congrés.

El rei Joan Carles conversa amb el president de Veneçuela, Hugo Chávez, i amb la presidenta xilena Michele Bachelet, poc abans de l'incident que va marcar la cimera iberoamericana, feta a Santiago de Xile el dia 10 de novembre.

És clar que a Veneçuela no tots tenen una imatge tan formada del monarca. "L'incident de la cimera ha estat, sens dubte, la gran notícia del cap de setmana. Però allò que ha percebut la gent és l'impacte de veure que algú deixa mut Chávez, i no tant que hagi estat el rei d'Espanya, perquè aquí n'hi ha pocs que el coneguin realment", apunta Leonel Espinosa, periodista de Ràdio Caracas, un mitjà obertament oposat al govern.

Reacció en cadena. Aquesta lògica s'ha repetit a la resta de països de la regió, com ara Xile, el Perú, Colòmbia o l'Equador, on fins i tot les declaracions dels líders polítics van estar marcades pel to que pretenen inculcar a la seva relació amb Chávez. Ha estat el cas de Bolívia, que des de l'arribada d'Evo Morales al poder és percebut com un aliat incondicional de Chávez. "A Bolívia no hi ha hagut cap reacció sobre el rei, perquè la gent no el té en compte. Això és curiós, perquè parlem d'un país amb un fort component indígena en el qual

arrelava molt fort el discurs anticolonial", explica el politòleg i analista bolivià Rafael Archondo. "El 1992 aquí hi va haver moltes manifestacions pels 500 anys. Però crec que això ha estat superat en la mesura que Morales ja és president", diu Archondo.

És clar que, tal com va passar a Veneçuela, el rei ha estat defensat pels opositors de Morales, però sempre amb la intenció de fer mal al govern denunciant la seva proximitat a Chávez i tot allò que la seva revolució representa. Aquesta situació sembla repetir-se en més països de l'eix bolivarià, com ara l'Equador, o fins i tot a l'Argentina, on la premsa opositora ha comminat sense èxit el president Néstor Kirchner a prendre partit per un dels dos bàndols. Una altra visió és la percepció del rei espanyol que hi ha en cercles intel·lectuals de classe mitjana, com els que representa el columnista estrella en afers internacionals del diari *Clarín* de Buenos Aires, Oscar Raúl Cardoso. Al seu darrer article, el periodista ha estat taxatiu: "El problema de

Joan Carles és que sembla haver oblidat que era en una regió plebea on les identitats nacionals es van construir repudiant el domini de la reialesa europea. I en aquest context, en el qual el rei no té pas la mateixa veneració que a Espanya, és si més no un error voler fer callar a crits un president electe com si s'adrecés a un noi que parla sense el permís dels pares." Igualment, el rei també té les de perdre al país més poderós de Sud-amèrica, tant per població com per pes econòmic. La història del Brasil té l'origen en la colonització portuguesa, i la seva relació amb la corona espanyola sempre ha estat distant. "Per als brasilers, el rei d'Espanya és un absolut desconegut", ha explicat l'analista polític Marcos Seabra. "La seva picabaralla amb Chávez no ha anat més enllà d'uns quants comentaris a la ràdio i titulars menors als diaris. Aquí es parla de la compra d'armament per part de Veneçuela, no pas de les seves baralles amb Espanya", apunta Seabra.

Federico Rivas Molina